
ИНСПЕКЦИЯ „ТРАНСПОРТЕН ВЕТЕРИНАРЕН И САНИТАРЕН КОНТРОЛ”

бул. “Мария Луиза” № 110, София 1233
тел.: (+359 2) 932 6188
факс: (+359 2) 932 3162

veterinar_control@rail-infra.bg

ОДОБРИЛ:

ИНЖ. МИЛЧО ЛАМБРЕВ
ГЕНЕРАЛЕН ДИРЕКТОР
ДП „НКЖИ”

Инструкция

**за безопасни условия на труд и необходимите
мерки, които се предприемат при ухапване от
влечуги.**

I. Резюме:

В света се наброяват около 3000 вида змии, от които около една десета са отровни.

Всички видове змии срещащи се у нас, са защитени и включени в различни приложения на Закона за биологичното разнообразие.

В България се срещат 17 вида змии от 6 семейства.

В България няма представители на силно-отровните тропически змии.

От змиите по нашите земи 6 вида имат способността да произвеждат токсини, като само на 2 от тях отровата е относително опасна за човека - пепелянката и усойницата.

Някои представители на семейство Смокови, могат да произвеждат токсини, които не са опасни за човека и използват отровата си само при нападение на малки бозайници с които се хранят.

В България няма змии, чиято отрова е достатъчно силна за да убие здрав човек.

Усложнения след ухапване от отровна змия могат да възникнат обикновено при малки деца, възрастни със сърдечни проблеми, хора, които развиват алергични реакции или други заболявания.

Змиите у нас са защитени от закона животни и не трябва да бъдат убивани.

II. Най – често срещани видове отровни змии:

1. **Пепелянка** (*Vipera ammodytes*) е най-широко разпространената от нашите отровни змии. Достига дължина до 80-85 cm. На цвят е пепелява (откъдето идва името ѝ) - от бежова до светлокафява, с тъмна зигзаговидна ивица по гърба. Пепелянката има рогче на главата си, което я отличава от усойницата. Тя е топлолюбива змия, среща се до 800-1000 m надморска височина по открити, каменисти места и сипеи, но също и по обрасли с храсталаци поляни. В горещите дни влиза във водата, за да се поразхлади. През зимата изпада в летаргия и прекарва ниските температури в подземни укрытия, често по много индивиди заедно.

Една от характерните черти на пепелянката е, че при усещане на опасност от приближаващ се човек, тя не бяга, а остава неподвижна, разчитайки единствено на своята маскировка да я скрие. Това е неприятен факт, защото ухапването може да бъде в следствие на неволно настъпване.

Пепелянката хапе само при самоотбрана (при неволно настъпване, при опит за улавяне).

При ухапване симптомите са болка, подуване, понякога дори изтръпване. Ако няма усложнения, отшумяват за 1-2 дни. Отровата на пепелянката може да бъде опасна за малки деца или възрастни хора с влошено здраве.

Пепелянка

2. **Усойница** (*Vipera berus*) е с най-широко разпространение в Европа, а също така е най-студоустойчивата змия. В България се среща във високите планини- над 700-800 m до 2500 m надморска височина. Достига на дължина до 70-80 cm. Най-често е сива до кафяво-сива на цвят, с характерни тъмни ромбоидни петна или зигзагообразна ивица по гърба. На главата обикновено има тъмно петно с V-образна или X-образна форма. През деня усойницата почива в скривалището си, а вечер излиза на лов за мишки и жаби. При ухапване болката е моментална и силна. Следва подуване около ухапаното място или по целия крайник, заедно с повишена чувствителност. Усойницата е общо взето хаплива змия и обикновено хапе, ако бъде приближена на близко разстояние, за разлика от пепелянката. Сравнително рядко нанася сухи ухапвания, но повечето ухапвания са леки и симптомите могат да отшумят за няколко часа.

Усойница

Ш. Как да разберете, че ухапването е от отровна змия:

- отровните змии са с триъгълна глава, значително по-широка от врата, вертикални зеници, късо, но силно тяло и много малки люспи по главата;
- зигзагообразна лента на гърба на змията – говори за усойница;
- характерно рогче на върха на муцуната– говори за пепелянка;
- наличието на 2 прободни ранички по кожата на разстояние 0.5 cm.;

- ако е смок или друга неотровна змия, белегът е от множество зъби и има обикновено V-образна форма, ухапванията може да са няколко;
- ухапването от отровна змия е еднократно.

Отровата на змиите атакува преди всичко кръвообращението, кръвта, кръвните елементи и тъканите в близост до мястото на ухапване. Отровата на някои змии има способността да разрушава и белтъците в кръвта и червените кръвни клетки. Под нейно влияние стените на кръвоносните и лимфните съдове стават пропускливи и нарушават функциите си. Това може да доведе до дихателна, сърдечна или бъбречна недостатъчност. Токсините увреждат мозъчните центрове, а също и периферните нерви.

IV. Симптоми при ухапване от змия:

1. Признаци.

Налице е силна болка. Обикновено на мястото на ухапването за 15-45 минути се появяват две ранички на разстояние от 0.5-1 см, които се обагрят в тъмно лилаво до черно и бързо разпространяващ се оток, който може да обхване целия крайник,

след което се проявяват общи симптоми като:

- чувство на страх, отпадналост, студена пот, главоболие, висока температура;
- коремни болки, гадене, повръщане, диария;
- затруднено дишане, сърцебиене, ниско кръвно налягане, червени петна по тялото, метален вкус в устата;
- в някои случаи, които са редки се наблюдават смущения в зрението, говора и равновесието, загуба на съзнание;
- при физически здрави възрастни хора в повечето случаи симптомите отшумяват сами до 2 - 4 дена;

Необходимо е да се има предвид, че ухапванията от змия често се намират в състояние на афект. Пред страха от скорошна смърт пострадалите често изпадат в истерия, в някои случаи симулират кома. Уплахата може да доведе и до шок.

Най-бързо и драматично протичат ухапванията по главата и лицето с опасност от бързо задушаване. Колкото по-добре кръвоснабдено е мястото на ухапване, толкова по-бързо прониква отровата в тялото. Критично е състоянието на пострадалия, ако направи анафилактичен шок.

2. Сухи и ефективни ухапвания.

Сухо ухапване – се нарича ухапването нанесено от отровна змия, най - често с отровните зъби, при което не се инжектира отрова.

Ефективно ухапване – е такова ухапване, нанесено с отровните зъби на змията, при което в тялото на пострадалия се инжектира някакво количество отрова.

Ухапванията се подразделят на: леки, средни и тежки, в зависимост от количеството на инжектираната отрова:

- леко – след 30 – 60 мин. отока е частичен, няма затруднения в дишането, болезненост при допир и др. симптоми;
- средно – ако в рамките на 30 – 60 мин. отока се разраства, наблюдават се симптоми на общо отравяне, болезненост по цялото тяло, понижено кръвно налягане, гадене, повръщане;
- тежко – наблюдава се рядко, при ухапване от едри пепелянки, обикновено симптомите се проявяват по – силно и по – бързо, като изпреварват развитието на отока, пострадалия не може да стои прав, проявява симптоми на общо отравяне, затруднения в дишането, гадене и повръщане, затруднения в говора.

Как да различим сухо от ефективно ухапване?

При ефективното ухапване и при двата вида почти веднага се усеща остра пареща болка в мястото на ухапването. При усойницата болката е относително поносима, за разлика от пепелянката. Малко след това в областта на ухапването се получава бързо разрастващ се оток.

Реакцията на организма на ухапвания зависи от няколко главни фактора:

- количеството и качеството на отровата;
- мястото на ухапването;
- телното и здравословното състояние на ухапвания;
- времето и вида на предприетата терапия.

Реакцията много зависи и от змията: количеството отделена отрова зависи най – често от размера на змията, по – голямата змия има по – големи жлези, респективно повече отрова; състоянието на възбуда в момента на ухапването т.е. до колко застрашена се чувства в дадения момент; ако змията е яла съвсем скоро, ще има по-малко отрова. Освен това за щастие тя не вкарва цялото количество при ухапване, само определена малка порция - $1/7 - 1/9$ от целия запас.

3. Неблагоприятни прогностични фактори при ухапване от змия:

- лошо здравословно състояние на ухапвания;
- слаба имунна система (малки деца, стари хора);
- алергии;
- място на ухапването: глава, шия, коремна област, сърдечна област.

4. Какво не трябва да се прави при ухапване от змия:

- да не се прави опит за хващане и убиване на змията;
- абсолютно е забранено да поставяте сами противозмийски серум, тъй като риска от алергична реакция е много висок. Серумът може да се постави само в болнична обстановка от лекар;
- серумът не е еднакъв за всички змии, трябва да се установи какъв точно да се използва след като уточните вида на змията;
- не поставяйте турникет, той ще намали достъпа на кислород до тъканта около ухапването и може да се стигне до некроза на мястото;
- не се правят никакви разрези на мястото на ухапването, особено при липсата в полеви условия на чист инструмент;
- абсолютно противопоказано е да обгаряте ухапаното място с цигара или нажежен нож, отровата се разпространява по лимфен и кръвен път;
- не се изсмуква раната – има риск от пряко вкарване на отровата в кръвообращението през микроскопични ранички в устната кухина;
- да бягате, да викате, да извършвате резки движения;
- да не се приема алкохол;
- да не се дават успокоителни медикаменти без нужда;
- да не се прави агресивно охлаждане или затопяне на раната, те са свързани с повишен риск от некротични усложнения.

V. Първа помощ при ухапване от змия:

- най-важното е запазването на спокойствие и ограничаване двигателната активност на пострадалия;
- при възможност огледайте внимателно змията с цел по-късната ѝ идентификация;
- запишете точния час на ухапването, това е важно за лекаря, който ще наблюдава състоянието на болния след това;
- свалете всички пръстени, гривни, бижута или стегнати дрехи на пострадалия;
- дезинфекция на ухапаното място с алкохол или риванол;
- раната се превързва със стерилна марля;

- ухапаният да бъде максимално бързо отведен в болнично заведение, като това става с минимум движения. Най-добре е да бъде носен, а ухапаният крайник (най-често ухапването става по краката) стои по-надолу от сърцето;

- ако болничното заведение се намира на повече от половин час от вас, може да направите пристягаща превръзка на мястото на ухапването, като се започне от по далечния към по близкия край на крака до тялото. Никога не се бинтова около става, пръсти, шията, главата или тялото. Превръзката не трябва да е много стегната, тъй като нейната роля е да забави разпространението на отровата, но не и да спре дълбоката циркулация на кръвта в крайника. Правилно направената превръзка позволява под нея да се промушат два пръста. Обезопасен по този начин, крайникът може да остане не повече от 2 часа;

- крайникът се обездвижва, тъй като движението усилва резорбцията на отровата (при възможност да се шинира);

- върху превръзката на раната може да се постави малко лед или студен компрес, които свиват кръвоносните съдове и забавят придвижването на отровата;
- трябва да се следят жизнените показатели на пострадалия- неговия пулс и дишане;
- при алергичен шок (обикновено настъпва веднага или до 30 мин. след ухапването). Пострадалият не може да диша, ускорява се и отслабва (като сила) пулсът му, лицето е сиво-бледо, ноктите, носът, ушите, устните посиняват, избива студена пот. В този случай поставете пострадалия по време на транспорта легнал с повдигнати крайници или полуседнал (за да се улесни дишането) и постоянно наблюдавайте пострадалия по време на транспорта до болницата - да не би да изпадне в безсъзнание или да спре дишането му (в последния случай незабавно трябва да се започне изкуствено дишане).
- необходимо лекарско наблюдение през първите 24 часа;
- при ново влошаване на състоянието в рамките на 2 – 3 денонощия потърсете лекарска помощ.

VI. Как да се предпазите от ухапване от змия:

- При работа на открито важна роля играе облеклото ви. Необходими са ви здрави високи обувки, панталон с дълги крачоли, пъхнати в ботушите и плътни чорапи. Дрехите да са свободни, а не прилепнали. Опасно е да ходите с ниски обувки, особено по джапанки. Отровните змии са малки, до 80 см и дори да бъде настъпена, ако сте с високи обувки, шансът да ви ухапе е малък. Също така е твърде опасно бъркането с гола ръка под камъни или в храсти, там където не се вижда се крият много опасности;
- не ползвайте аромати за тяло;
- като вървите се стремете да оглеждате района, през които ще минавате и вдигайте възможно най-много шум. Големи дънери, скали или камъни не се прескачат, защото влечугото може да се е свило от другата им страна и да стъпите върху него;
- усойницата и пепелянката не са агресивни и нападат само при самозащита. Понякога е по-вероятно някой по-голям на ръст смок да не се трогне от човешкото присъствие и да прояви агресивно поведение, като заеме отбранителна позиция и започне да съска срещу натрапника. В такива срещи с агресивни змии не бива да се опитвате да нападате или да застрашавате животното, достатъчно е да подхвърлите по-голям камък или пръчка в пръста пред него. Това ще го подплаши;
- добре е да не се движите сами;
- никога не се докосва мъртва змия с голи ръце, тъй като има видове, които са майстори в преструването;
- ако сте в район, в който се срещат отровни змии, избягвайте местностите, които те обитават, защото най-сигурното средство срещу ухапване от змия е профилактика;
- предварително разучете къде се намира най-близкият медицински пункт;
- най-вероятното време за среща с тях е през пролетта, тъй като тогава по физиологични причини змиите са по-невнимателни;
- при среща със змия не трябва да я дразните, а да ѝ се даде възможност за отстъпление, тъй като те хапе само при самоотбрана (при неволно настъпване, при опит за улавяне);
- посещението в болница е задължително при ухапване и от гледна точка на множеството бактерии, живеещи в змийската уста, които могат да бъдат причинители на опасни инфекции, водещи до неприятни усложнения;
- трябва да имате телефон под ръка за да позвъните при необходимост на спешния телефонен номер **112**.